

Postfix kiszolgáló bővítése Clam Antivirussal

Linuxos levélkiszolgálónkat nagyteljesítményű védelmi vonallal felszerelve megvédhetjük a bajtól a sérülékeny rendszereket.

A *Linux Journal* 2004-es *Szerkesztői Díját* a biztonsági eszközök között a *ClamAV*, egy teljes mértékben szabad és nyílt forrású víruskereső kapta, amely ugyan jellemzően Linuxon fut, ám számos különböző géptípus vírusait képes felismerni. (Lásd: *Linuxvilág*, 2004. szeptemberi szám) Mint *Reuven Lerner* a díjakról szóló cikkben megjegyezte, a „*ClamAV* miatt az üzleti víruskereső programok tényleg futhatnak a pénzük után”.

Ez alkalommal szeretném megmutatni, hogy *Postfix* alapú elektronikus levél átjárónkon hogyan használhatjuk ki a *ClamAV* tudását. Eközben szó esik majd az *Amavisd-new*-ről, erről a sokoldalú, elektronikus levelek feldolgozására használható démonról, amely létfonosságú összekötőként szolgál a levélkiszolgálók, mint a *Postfix* és a *Sendmail*, valamint a leveleket ellenőrző eszközök, mint a *ClamAV* és a *SpamAssassin* között.

A rendszer felépítése

A továbbiakban ismertetendő összeállítás természetesen nem az egyetlen lehetséges vagy jó lehetőség a *ClamAV* használatára. Ez ugyanakkor a legelterjedtebb megoldás – mondjuk úgy, jellegzetesnek nevezhető. Tegyük fel, van egy *SMTP* átjárónk, az internet felől ez fogadja a saját cégünk, szervezetünk számára címzett elektronikus leveleket, a célunk pedig az, hogy az *SMTP* átjáró előzetesen ellenőrizze, a levelek nem tartalmazzak-e vírust. (1. ábra) Az átjáró feladata lehet az, hogy a leveleket a helyi postaládákban helyezze el, de belső levélkiszolgálónak való továbbításra is beállíthatjuk. A következőkben foglaltak függetlenek a tényleges levéltovábbítási módszertől.

Ha nagy forgalmú rendszert üzemeltetünk, akkor lehetséges, hogy az *SMTP* átjáró helyett a víruskeresést inkább egy különálló géppel érdemes elvégeztetnünk – az itt ismertetett eszközök ekkor is működni fognak. Az egyszerűség kedvéért azonban, illetve igazodva a szokásokhoz, most tegyük fel, hogy a víruskereső magán az *SMTP* átjárón fut. *Levéltovábbító ügynökként (Mail Transfer Agent, MTA) Postfixet* használunk, ez ugyanis egy népszerű és biztonságosan futtatható program, továbbá a *ClamAV*-vel is gond nélkül képes együttműködni. Csakhogy a *Postfix* nem tud közvetlenül kapcsolatba lépni a *ClamAV*-vel, vagy legalábbis ez a kapcsolat nem megbízható. A *ClamAV* sem jelszéklik az elektronikus levelek

elemzésében, inkább adatfolyamokkal tud dolgozni. Ezért van szükségünk a kisegítő démonra, az *Amavisd-new*-ra. Az *Amavisd-new* szintén ingyenes és nyílt forrású eszköz, létének egyetlen célja az *MTA*-k, mint a *Postfix* és a *Sendmail*, valamint a víruskereső és a szemétszűrő programok, mint a *ClamAV* és a *SpamAssassin* közötti tranzakciók közvetítése. Az *Amavisd-new* egyebek mellett kiválóan teljesít az elektronikus levelek *MIME* mellékleteinek hagyományos, a keresők által is érhető adatfájlokká alakításában.

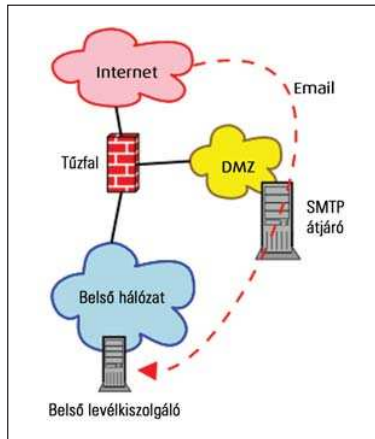
Az *Amavisd-new* démonja, az *amavisd* számos protokollon keresztül képes kommunikálni, ide értendő az *SMTP* és az *LMTP* elektronikus levéltovábbító protokoll mellett a *UNIX* foglalatok rendszere is. Ebben az esetben az *amavisd*-t úgy állítjuk be, hogy a leveleket *SMTP*-n keresztül, a 10024-es számú *TCP* kapun át fogadja, annak helyi *UNIX* foglalatán keresztül lépjen kapcsolatba a *ClamAV*-vel, majd a levelet és a víruskeresés eredményét a 10025-ös *TCP* kapun adja tovább a *Postfix*-nek. A leveleknek az *SMTP* átjárón keresztüli mozgását a 2. ábra szemlélteti.

A program beszerzése és telepítése

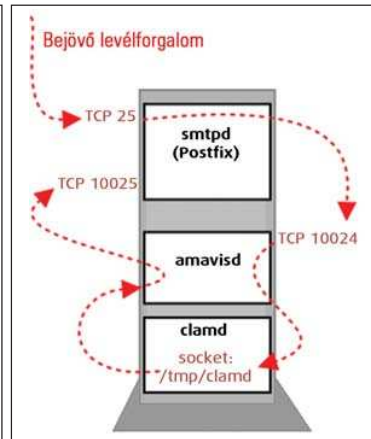
A *ClamAV* és az *Amavisd-new* egyaránt *Perl*-ben íródott, és számos *Perl*-modultól függ. Mindenkinek javaslom tehát, hogy a két eszköz valamelyik újabb változatának saját terjesztéséhez készült bináris csomagját használja. Még egyszerűbb, ha az *apt-get*, a *Yum* vagy az *up2date* szolgáltatásaira hagyatkozunk, így nem kell foglalkoznunk a függőségek kézi telepítése során felmerülő gondjával.

A *ClamAV* webhelye, amellett, hogy itt lelhető fel a legújabb *ClamAV* forráskód is, tartalmaz egy oldalt, amelyen a *ClamAV* különféle Linux-terjesztésekhez és egyéb operációs rendszerekhez készült bináris csomagjainak elérhetőségét gyűjtötték össze. A *Red Hat* vagy *Fedora* terjesztés használók *Dag Wieers* oldalán (lásd az internetes forrásokat) találnak *Yum* ágakat és *up2date* forrásokat, *ClamAV*-t és *Amavisd-new*-t egyaránt. Az *Amavisd-new* weboldalon további *Amavisd-new* csomagok forrásaira mutató hivatkozásokat is találunk, illetve a legújabb *Amavisd-new* forráskódot is innen tölthetjük le. A *ClamAV* a *sarge* kiadása óta a *Debian* alapsomagja, az *Amavisd-new* pedig például a *SuSE* rendszerekben a 9.1-es kiadás óta szerepel.

Ha bármelyik összetevőt forráskódból vagy önálló csomagból telepítjük, akkor a *Yum*, *up2date* vagy *apt-get* alapú

1. ábra Példa levelezőrendszer

2. ábra A Postfix, az Amavisd-new és a ClamAV közötti adatáramlás

megoldással ellentétben nekünk kell ügyelnünk arra, hogy az *Amavisd-new*-hoz tartozó telepítési leírás *Prerequisites* (előfeltételek) című részében foglaltakat teljesítsük. Sajnos a *ClamAV* telepítésének feltételeit eléggé hiányosan foglalták össze. Ha kétségeink támadtak, semmibe sem kerül saját *ClamAV RPM*-ünk nevével kiadni az

```
rpm -test -iv clamav_csomagnév.rpm
```

parancsot, így láthatjuk, hogy mi hiányzik még a gépünkről. Ha van egy kis szerencsénk, akkor terjesztésünkhöz elérhető a *ClamAV* és az *Amavisd-new* használatához szükséges *Perl*-modulok csomagjai. Amit mégsem találunk, azt a *CPAN*-ról vagy az egyéb, a saját terjesztésünkhöz készített csomagokkal foglalkozó weboldalak valamelyikéről tölthetjük le.

A ClamAV beállítása

A *ClamAV* és az *Amavisd-new* telepítése után nekiláthatunk a beállítások megadásának. A *ClamAV*-vel kezdünk, ez az egyszerűbb. A *ClamAV* beállító fájlja a */etc/clamav.conf*. Nyissuk meg a kedvenc szövegszerkesztőnkkel. Az 1. ábrán azok a beállítások láthatók, amelyeket a legtöbbeknek azonnal meg kell változtatniuk.

Az első sor ártatlannak tűnik, de mindenképpen tegyük megjegyzésbe. Ha ezt elmulasztjuk, a *clamd* nem fog futni. A két `LogFile`... beállítás alapesetben megjegyzésként szerepel. Ha engedélyezni akarjuk a naplózást, vegyük ki őket megjegyzésből. A naplófájl mi választjuk ki, maximális mérete `LogFileMaxSize`, ennek elérésekor a fájl felülírásra kerül. A `DatabaseDirectory` kulcsfontosságú beállítás. A *ClamAV* itt tárolja a vírusalíráások adatbázisait, mondhatnánk, az agyát. Az általam telepített *ClamAV RPM*-ben található *clamd* démon úgy volt lefordítva, hogy a */usr/share/clamav* könyvtárat használta erre a célra, miközben a hozzá mellékelt példa *clamav.conf* fájlban a */var/lib/clamav* érték szerepelt, igaz, megjegyzésbe téve. Úgy döntöttem, kivesszem megjegyzésből a sort, és */usr/share/clamav* értékre módosítom, kerülendő a félreértéseket.

A `LocalSocket` beállítás azt határozza meg, hogy a *clamd* melyik foglalaton keresztül tartja a kapcsolatot a külvilággal, jelen esetben az *Amavisd-new*-val. Ha használjuk ezt a beállítást,

márpedig én ezt javaslom, akkor ügyeljünk arra, hogy a `TCPsocket` és a `TCPAddr` beállítás megjegyzésben maradjon. Saját *Genco* csomagomnál a `LocalSocket` elérési út alapértéke `/tmp/clamd` volt, amivel az a baj, hogy a `/tmp` bárki által írható-olvasható. Helyette javaslom a `/usr/share/clamav/clamd.sock` elérési út választását, a `/usr/share/clamav` engedélyeit pedig állítsuk `rwxrwx` értékre, vagyis vonjuk meg az egyéb felhasználók olvasási, írási és futtatási jogát. Az 1. kódrészlet utolsó beállítása a `User`, ez annak a felhasználónak a neve, amelynek fiókjával a *clamd*-nek indulása után futnia kell. A *clamd*-t a rootnak kell elindítania, de ha ezt a beállítást kivesszük megjegyzésből, majd értéket adunk neki, akkor a *clamd* indulás után lefokozza önmagát.

A legtöbbünk számára elég ennyit ismerni a */etc/clamav.conf* fájlból. A *clamd* indítása előtt ellenőrizzük, hogy van-e rendszerünkben fiókja a *clamav*-nek, és a */etc/clamav.conf* fájlban szereplő elérési utakra vonatkozó engedélyeket megfelelően beállítottuk-e. A fiók csoportjaként szintén érdemes a *clamav*-t választani. Amint a következő részben látni fogjuk, így könnyebben meg tudunk osztani bizonyos erőforrásokat a *clamd* és az *amavisd* között. A */etc/passwd* bejegyzése a *clamav* fiókhoz a következő:

```
clamav:x:52:52:ClamAV Daemon:/:bin/false
A /etc/group fájl clamav csoportfiókja pedig a következő:
clamav:x:52:
```

Ha a *clamd* beállításán is túlestünk, elindításához csupán a *clamd* parancsot kell kiadnunk. Ha a *ClamAV*-t bináris csomagból telepítettük, */etc/init.d* névvel valószínűleg bekerült rendszerünkbe a *clamd* indító parancsfájla is. Ha így van, akkor ne feledkezzünk el az engedélyezéséről, így a *clamd* már a rendszer betöltésekor elindul. Ha a fájl hiányzik, akkor magunknak kell gondoskodnunk a létrehozásáról.

Az Amavisd-new beállítása

Ahogy a *clamd*, úgy az *amavisd* beállításait is egyetlen fájl tárolja, ez a */etc/amavisd.conf*. Ezzel azonban egy kicsit több munkánk lesz. A 2. kódrészlet saját */etc/amavisd.conf* fájlom legfontosabb elemeit tartalmazza.

A 2. kódrészlet első két beállítása a `$daemon_user` és a `$daemon_group`, ezek az *amavisd* futtatásához használt felhasználói és csoportfiókot adják meg. Értékük rendre legyen *amavis* és *clamav*. Mint korábban említettem, szerintem érdemes közös csoportba rendelni az *amavisd* és a *clamd* fájljait, így tehát van értelme az *amavisd*-t is ezzel a csoporttal futtatni. Az *amavishoz* tartozó */etc/passwd* bejegyzés így néz ki:

```
amavis:x:53:52:Amavisd-new
Daemon:/var/amavis:/bin/false
```

A `$mydomain` szervezetünk tartománynevét adja meg. A `$MYHOME`, amelyet az *amavis* fiókjának kezdőkönyvtára

kell állítani, az *Amavisd-new* fájljainak gyökérkönyvtárát határozza meg, ez általában a */var/amavis*. Erre a könyvtárra csak a root kapjon írási jogot, és a tulajdonjogot is neki adjuk. A *\$QUARANTINEDIR* annak a könyvtárnak az elérési útja, amelybe az *amavisd*-vel a karanténba helyezett elektronikus leveleket el szeretnénk helyezni. A könyvtár tulajdonosa az *amavis* felhasználói fiókja legyen, és kizárólag ez kapjon írási jogot hozzá.

A *\$db_home*, melyet lehetséges, hogy ki kell vennünk megjegyzésből, azt határozza meg, hogy az *amavisd* hol tárolja adatbázisait, például a gyorsított keresési eredményeket. A *\$helpers_home* az a könyvtár, amelybe az *amavisd* saját *SpamAssassin* beállításait írja, és néhány további apróságot helyez el. Lehetséges, hogy alapesetben a *\$helpers_home* megjegyzésként szerepel. A *\$db_home* és a *\$helpers_home* könyvtárát az *amavis* felhasználói fiókja birtokolja, és kizárólag általa legyen írható.

A *\$pid_file* és a *\$lock_file*, melyek szintén megjegyzésként kerülhetnek a kezünk alá, az *amavisd* folyamatazonosító és zárolási fájljának helyét adják meg.

A *\$log_level* szabja meg, hogy az *amavisd* naplőüzenetei mennyire legyenek részletesek. Itt 0 - 5 közötti értéket adhatunk meg, ahol az 0 jelenti a legrészletesebb naplőzást. Az alapérték 0, személyes tapasztalatom szerint a 2-es szint elegendő adatot szolgáltat, de a naplófájl sem hízik kezelhetetlen méretűre. Alapesetben az *amavisd* naplőüzeneteit *mail* erőforrásként a *syslog*-nak küldi el, vagyis az *amavisd* és a *Postfix* naplőüzenetei ugyanarra a helyre kerülnek.

A következő négy beállítás az *amavisd* által vírus vagy levélszemét felismerésekor küldött levelekre vonatkozik. A *\$virus_admin* az az elektronikus levél cím, amelyre a vírusokról szóló értesítőket kapni fogjuk. Érvényes címnek kell lennie, ha az itt szereplő érték még nem szerepel benne, akkor gondoskodjunk a helyi *aliases* fájl frissítéséről. A gyakorlatban itt jellemzően a rendszergazda, vagyis a saját címünk szerepel.

Arra is van lehetőség, hogy az *amavisd* az egyes levelek eredeti címzettjeinek vagy küldőjének küldjön értesítést, ám ezzel csak bosszúságot fogunk okozni másoknak, hiszen a levélszemetek és a vírusos levelek feladójának címe szinte mindig hamis. Jobb tehát, ha lemondunk erről a lehetőségről.

A *\$mailfrom_notify_admin* és a *\$mailfrom_notify_spamadmin* rendre azt a feladócímet adja meg, amellyel az *amavisd* a vírusokról és a levélszemetekről szóló értesítő leveleket feladja.

Ezen a ponton végre elérkeztünk az *amavisd.conf* lényegéhez: a *ClamAV*-hez tartozó víruskereső beállításokhoz. Nálam az alapértelmezett */etc/amavisd.conf* fájl a teljes részt megjegyzésbe téve tartalmazta, tehát azzal kezdtem, hogy töröltem a *#* karaktereket a sorok elejéről. Szükség esetén tehát ne feledkezzünk meg erről a lépésről.

Mindenképpen ellenőrizzük a *clamd* foglalatának ebben a részben megadott elérési útját. A 2. kódrészletben az alapértelmezett */var/run/clamav/clamd* helyett a */usr/share/clamav/clamd.sock* elérési út szerepel, ugyanaz, mint amit a */etc/clamav.conf* fájlban adtunk meg.

Ha megfelelően átírtuk a */etc/amavisd.conf* fájlt, és beállítottuk az *amavisd* könyvtáraitra vonatkozó engedélyeket, akkor az *amavisd* parancsot – kapcsolók nélkül – kiadva indíthatjuk el a programot. Ahogy a *clamd*, úgy lehetséges, hogy

1. kódrészlet Nem alapértelmezett beállítások a */etc/clamav.conf* fájlban

```
# Példa
LogFile /var/log/clamd.log
LogFileMaxSize 5M
DatabaseDirectory /usr/share/clamav
LocalSocket /usr/share/clamav/clamd.sock
User clamav
```

az *amavisd* számára is létre kell hoznunk egy indító parancsfájlt. Javasolom, hogy elsőként a *clamd*-t indítsuk. Így elérhetjük, hogy mire az *amavisd* elindul, addigra a *clamd* foglalat már jelen legyen.

A *clamd*-hez hasonlóan az *amavisd*-t is a rootnak kell indítania. A program ezt követően az *amavisd.conf* fájlban megadott felhasználó és csoport jogosultságaival fut tovább.

A Postfix beállításai

ClamAV és *Amavisd-new* démonunk megkapta a kellő beállításokat, és el is indult. Még ne dőljünk hátra, némi tennivalónk még akad, ugyanis be kell állítanunk a *Postfixet* a tartalomszűrésre, továbbá frissítenünk kell a *ClamAV* vírusadatbázisát.

Egy fontos megjegyzés: a továbbiakban feltételezem, hogy a *Postfix* már be van üzemelve, és képes ellátni normál fogadó/továbbító feladatait.

Először nyissuk meg kedvenc szövegszerkesztőnkkel a */etc/postfix/master.cf* fájlt, majd – amennyiben még nem szerepelnek ott – fűzzük a 3. kódrészletben látható sorokat a fájl végére.

Az *smtp-amavis* rész a *Postfix* kimenő, az *amavisd*-vel *SMTP*-n keresztül létesített kapcsolataira vonatkozik.

Ide a következő sor tartozik, ezt kell hozzáadnunk a */etc/postfix/main.cf* fájlhoz, illetve átírnunk, ha már szerepel benne:

```
content_filter = smtp-amavis:[127.0.0.1]:10024
```

Ezzel a sorral arra utasítjuk a *Postfixet*, hogy a *master.cf* fájlban megadott *smtp-amavis* felületen keresztül minden bejövő levelet küldjön ki a 127.0.0.1 címre, vagyis a helyi rendszernek, mégpedig a 10024-es *TCP* kapun, az *amavisd* alapértelmezett *SMTP* figyelő kapuján át. Az *amavisd* figyelő kapuját a */etc/amavisd.conf* fájl *\$inet_socket_port* beállításának átírásával változtathatjuk meg.

A 3. kódrészlet második szakasza azt a bejövő felületet adja meg, amelyen keresztül a *Postfixnek* fogadnia kell az *amavisd* által visszaadott üzeneteket. A *Postfix* tehát a helyi hurokfelület, a 127.0.0.1-es IP-cím 10025-ös *TCP* kapuján hallgatózik, ez az a kapu, amelyre alapesetben az *amavisd* az értesítéseket és a továbbított üzeneteket küldi. Az *amavisd* értesítési és továbbítási címét és kapuját rendre a */etc/amavisd.conf* fájlban szereplő *\$notify_method* és a *\$forward_method* beállítások átírásával változtathatjuk meg. A *master.cf* és a *main.cf* módosítása után a *Postfixet* újra kell indítani.

2. kódrészlet A /etc/amavisd.conf fontosabb beállításai

```
$daemon_user = 'amavis';
$daemon_group = 'clamav';
$mydomain = 'pelda.org';
$MYHOME = '/var/amavis';
$QUARANTINEDIR = '/var/virusoslevelek';
$db_home = "$MYHOME/db";
$helpers_home = "$MYHOME/var";
$pid_file = "$MYHOME/var/amavisd.pid";
$lock_file = "$MYHOME/var/amavisd.lock";
$log_level = 2;
$virus_admin = "mick@$mydomain";
$mailfrom_notify_admin = "antivirus@$mydomain";
$mailfrom_notify_spamadmin = "antivirus
↳ @$mydomain";

### http://www.clamav.net/
[ `ClamAV-clamd`,
  \ &ask_daemon, [ "CONTSCAN { } \ n",
  "/usr/share/clamav/clamd.sock" ],
  qr/\ bOK$/, qr/\ bFOUND$/,
  qr/\ .*?: (?!Infected Archive)(.*) FOUND$/ ],
```

A rendszer ellenőrzése

Mielőtt bármilyen további műveletnek nekifognánk, ellenőrizzük a rendszert. A legegyszerűbb módszer az ellenőrzésre az, hogy küldünk magunknak egy levelet, amelybe az alábbi karakterláncot helyezük el. Ez nem egy valódi vírus, hanem az *Eicar* tesztalírásnak nevezett karakterlánc:

```
X5O!P%@AP[4\ PZX54(P^)7CC)7} $EICAR-STANDARD-
ANTIVIRUS-TEST-FILE!$H+H*
```

Ha minden rendben működik, az *amavisd* küldött az *amavisd.conf* \$virus_admin beállításában megadott címünkre egy levelet, eredeti üzenetünk pedig az *amavisd.conf* \$QUARANTINEDIR beállításában megadott karanténkönyvtárba kerül.

Az ellenőrzés idejére erősen ajánlott a levelezési naplófájl végének elkülönítése. Adjuk ki tehát a

```
tail -f /var/log/mail
```

parancsot, így elkülöníthetjük a *Postfix* és az *amavisd* naplóüzeneteit. Tapasztalatom szerint ez a leggyorsabb megoldás az esetleges hibák felismerésére, főleg akkor, ha a korábban javasolt módon növeltük az *amavisd* naplójának részletességét.

Ne feledjünk legalább egy tiszta próbalevelet küldeni, ezzel ellenőrizhetjük, hogy a *Postfix* továbbra is képes-e a szűretlen levelek fogadására és továbbítására.

A ClamAV adatbázisainak frissítése

Már csak egyetlen, de nem kevésbé fontos dolog van hátra, mégpedig a *ClamAV* vírusalíráásokat tartalmazó adat-

3. kódrészlet A /etc/postfix/master.cf fájlhoz hozzáadandó sorok

```
smtp-amavis unix - - y - 2 smtp
-o smtp_data_done_timeout=1200
-o disable_dns_lookups=yes

127.0.0.1:10025 inet n - n - - smtpd
-o content_filter=
-o local_recipient_maps=
-o smtpd_client_restrictions=
-o smtpd_helo_restrictions=
-o smtpd_sender_restrictions=
-o
smtpd_recipient_restrictions=permit_mynetworks,
↳ reject_unauth_destination
-o mynetworks=127.0.0.0/8
-o strict_rfc821_envelopes=yes
-o smtpd_error_sleep_time=0
-o smtpd_soft_error_limit=1001
-o smtpd_hard_error_limit=1000
```

bázisainak frissítése, illetve az ezt a műveletet napi rendszerességgel végrehajtó *cron* munka megadása. A *ClamAV*-hez tartozik egy pontosan ilyen célra készült, *freshclam* nevű segédprogram.

Mivel a *freshclam* az egész rendszer legegyszerűbb eleme, és gyakorlatilag a helyből is kifutottam, mindenkinek megahagyom az élményt, hogy maga fedezze fel a *freshclam(1)* és a *freshclam.conf(5)* súgóoldalakat. Annyit azért gyorsan elmondanék, hogy a hétköznapiak során csupán a

```
freshclam -l /naplófájl/elérési/útja
```

parancsot kell használnunk, ahol a /naplófájl/elérési/útja azt a fájlt adja meg, amelybe a *freshclam* a naplőzeteit írja.

A *freshclam*et néhány óránként érdemes lefuttatni. A legegyszerűbb az, ha a *freshclam*et a -c és a -d kapcsolók segítségével démon módban használjuk. További tudnivalókat a *freshclam(1)* súgóoldalon találunk.

Összefoglalás

Munkánk eredményeként egy *ClamAV* alapú védelemmel felszerelt *SMTP* átjárót kaptunk, vagy legalábbis elindultunk az úton ennek megvalósítása felé. Akinek további kérdése maradt, az az internetes források között *Postfix* és *Amavisd-new* oktatóanyagot egyaránt talál. Sok szerencsét!

Linux Journal 2004. december, 128. szám

Mick Bauer biztonsági szakember, a Linux Journal biztonsági témákkal foglalkozó szerkesztője, biztonsági tanácsadó a Minnesota állambeli Minneapolisban. A Building Secure Servers With Linux című kötet szerzője (O'Reilly & Associates, 2002).